

Ο ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΑ. 104 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ, ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΚΑΙΡΗ Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΩΝ ΡΩΣΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΩΝ;

Του Αλέξη Λιοσάτου

Ο Λένιν δεν είναι ο πρώτος που αρχίζει να μελετά τον ιμπεριαλισμό ούτε ο πρώτος που επινοεί τον όρο. Το φαινόμενο στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20ού αιώνα έχουν ήδη αρχίσει να αναλύουν διάσημοι ρεφορμιστές (και αποδεκτοί από το σύστημα) οικονομολόγοι, όπως ο Τζον Χόμπσον κι ο Ρούντολφ Χίλφερντινγκ. Ο τελευταίος το 1910 γράφει ένα σπουδαίο βιβλίο οικονομικής ανάλυσης της εποχής, το 1910: «Το χρηματιστικό κεφάλαιο: η νεότερη φάση στην ανάπτυξη του καπιταλισμού». Βασιζόμενος σε ένα βαθμό σε αυτό το βιβλίο, αλλά και απαντώντας εν μέρει στον Χίλφερντινγκ, ο Β.Ι. Λένιν γράφει το δικό του βιβλίο το 1916, εν μέσω Α' Παγκοσμίου Πολέμου: «Ιμπεριαλισμός: ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού», όπως έμεινε γνωστό στην ιστορία, αν και το πιθανότερο είναι να οφείλεται σε λανθασμένη μετάφραση του τίτλου «Ιμπεριαλισμός: η νεότερη φάση στην ανάπτυξη του καπιταλισμού», παραφράζοντας δηλαδή τον τίτλο του Χίλφερντινγκ.

Το βιβλίο του Λένιν δεν αποτελεί κάποια διατριβή γύρω από την ανάλυση του παγκόσμιου καπιταλισμού, πιο πολύ αποτελεί πολιτικό εκλαϊκευτικό κείμενο που προσπαθεί να συνοψίσει τα βασικά χαρακτηριστικά της οικονομικής εποχής, αποκαλύπτοντας όμως παράλληλα τις αντιφάσεις και τα λάθη στις οποίες υποπίπτουν οι προαναφερθέντες οικονομολόγοι αλλά και οι

ρεφορμιστές ηγέτες, όπως ο Γερμανός μαρξιστής-θεωρητικός ηγέτης του SPD (και πάλαι ποτέ «πάπας του μαρξισμού») Κάουτσκι. Μια πιο αναλυτική εργασία κάνει ο Μπουχάριν (που το μεγαλύτερο μέρος της γράφεται το 1915 κι επηρεάζει τη σκέψη του Λένιν, παρόλο που δημοσιεύεται μετά το βιβλίο του Λένιν).

Είναι επίκαιρη η ανάλυση του 1915-1916 και βοηθητική για να κατανοήσουμε την οικονομική πραγματικότητα του σήμερα; Ή ο καπιταλισμός κι ο ιμπεριαλισμός έχουν αλλάξει ή δώσει τη θέση τους σε άλλες μορφές συστημάτων που λειτουργούν τελείως διαφορετικά κι άρα χρειαζόμαστε καινούριες αναλύσεις; Ο Λένιν περιγράφει τα χαρακτηριστικά του ιμπεριαλισμού της εποχής του. Ας δούμε μερικά σημεία που όχι απλά ταιριάζουν με την εποχή του Λένιν, αλλά καθιστούν τις τότε αναλύσεις ...ερμηνευτικά εργαλεία (και κατά κάποιον τρόπο ... «προφήτες») του μέλλοντος.

▪ Μονοπώλια

Ο Λένιν εξηγεί ότι τον καπιταλισμό χαρακτηρίζει η τεράστια ανάπτυξη βιομηχανίας, με τη συγκέντρωση των εργατών σε μεγάλες εργοστασιακές μονάδες και την ακόμα ταχύτερη συγκέντρωση της παραγωγής, καθώς η δουλειά είναι πιο παραγωγική σε μεγάλες επιχειρήσεις. Το αποτέλεσμα ήταν να δημιουργούνται φαινόμενα όπως τα παρακάτω: Στη Γερμανία το 1907 το 0,9% ήταν μεγάλες επιχειρήσεις (που απασχολούν πάνω από 50 εργάτες) αλλά αυτές είχαν το 39,4% των εργατών και καταναλώνανε το 77,2% της ηλεκτρικής ενέργειας. 586 επιχειρήσεις (0,017%) με πάνω από 1000 εργάτες διέθεταν το 1/10 των εργατών και αξιοποιούσαν το 1/3 της συνολικής κινητήριας δύναμης με ατμό και ηλεκτρισμό. Στις ΗΠΑ το 1904, οι επιχειρήσεις που παράγουν αξία μεγαλύτερη του 1 εκ. δολαρίων αποτελούσαν το 0,9% των επιχειρήσεων, απασχολούσαν 25,6% εργατών και παρήγαγαν το 38% της συνολικής παραγωγής. «Μερικές δεκάδες χιλιάδες επιχειρήσεις τα έχουν όλα. Εκατομμύρια μικρές επιχειρήσεις δεν έχουν τίποτα», σχολιάζει ο Λένιν.

Με αυτόν τον τρόπο η παραγωγή οδηγεί στο μονοπώλιο, βασικό χαρακτηριστικό του ιμπεριαλισμού. Από ένα σημείο συγκέντρωσης

της παραγωγής και έπειτα, μερικές δεκάδες γιγάντιες επιχειρήσεις μπορούν εύκολα να έλθουν σε συνεννόηση μεταξύ τους, οπότε απέναντι στο φαινόμενο του «ελεύθερου ανταγωνισμού» και παράλληλα με αυτό ορθώνεται ένα νέο ανταγωνιστικό φαινόμενο, με τις μεγάλες επιχειρήσεις να δύνανται να καθορίζουν από κοινού τους νόμους της αγοράς. Ο ανταγωνισμός γενικά δεν καταργείται, αλλά μόνο «ελεύθερος» δεν είναι. Τα μονοπώλια δημιουργούν μεταξύ τους καπιταλιστικούς οικονομικούς συνεταιρισμούς, όπως τα τραστ και τα καρτέλ, με τα οποία οι καπιταλιστές μοιράζουν μεταξύ τους τις περιοχές πώλησης, καθορίζουν τις τιμές, κατανέμουν κέρδη κλπ. Το 1907 πχ στη Γερμανία υπάρχουν 385 καρτέλ που περιλαμβάνουν 12.000 επιχειρήσεις. Αυτά τα καρτέλ καταναλώνουν πάνω από το 50% της κινητήριας δύναμης σε ατμό και ηλεκτρισμό. Όμοια είναι τα νούμερα και στις ΗΠΑ.

Ο Λένιν αναφέρεται και στο σύστημα μετοχοποίησης των επιχειρήσεων, που επιτρέπει στον κεφαλαιοκράτη να ελέγχει μέσω της μητρικής εταιρείας τις θυγατρικές εταιρείες. Κι έτσι με σχετικά μικρό κεφάλαιο να αποκομίζει πολλαπλάσια κέρδη, αλλά και να αξιοποιεί το δίκτυο θυγατρικών για να σκαρώνει διάφορες κομπίνες καθώς οι ισολογισμοί του κυκλώματος γίνονται αδύνατο να διερευνηθούν (μεταφορά κερδών-ζημιών από τη μια στην άλλη κοκ). Πχ το 1912 η AEG (γενική εταιρεία ηλεκτρισμού στη Γερμανία) συμμετείχε/έλεγε σε 175-200 θυγατρικές εταιρείες.

Σήμερα η συγκέντρωση των εργατών, η συγκέντρωση κι η συγκεντροποίηση του κεφαλαίου και της παραγωγής σε μεγάλες επιχειρήσεις κι εργοστάσια και άρα σε μονοπώλια έχει προχωρήσει σε παγκόσμιο επίπεδο, έχει αγκαλιάσει πολύ περισσότερους τομείς της οικονομίας κι έχει γεννήσει πολύ ακόμα περισσότερους, έχει καλπάσει στις χώρες του αναπτυσσόμενου και του τρίτου κόσμου κι έχουν αναδυθεί δεκάδες νέες αναπτυγμένες κι αναπτυσσόμενες καπιταλιστικές χώρες, των οποίων μεγάλες μονοπωλιακές επιχειρήσεις δρουν κι εκμεταλλεύονται την εργατική τάξη όχι μόνο στη χώρα τους αλλά

σε όλα τα πλάτη και τα μήκη του πλανήτη. Την εποχή του Λένιν ο μονοπωλιακός καπιταλισμός σαν οικονομικό σύστημα κυριαρχούσε μόνο σε ΗΠΑ και Ευρώπη, ενώ στις μεγαλύτερες εκτάσεις του πλανήτη κυριαρχούσαν οι φεουδαρχικές σχέσεις παραγωγής. Σήμερα αυτοί που πουλάνε την εργατική τους δύναμη για να ζήσουν, οι μισθωτοί εργάτες ξεπερνάνε τα 2 δις στον πλανήτη, με ένα μεγάλο ποσοστό αυτών να βρίσκονται σε δυο μόνο χώρες, την Κίνα και την Ινδία.

Τα μονοπώλια έχουν εξαπλωθεί πολύ περισσότερο από το σίδηρο, το κάρβουνο, το πετρέλαιο, το ρεύμα, τις επικοινωνίες, τη χημική βιομηχανία και λίγες κατηγορίες ακόμα που σχετίζονται κυρίως με πρώτες ύλες (κι αυτά τότε σε ελάχιστες χώρες). Είδη διατροφής (βλέπε και μεγάλες αλυσίδες σούπερ μάρκετ που οι ίδιες έχουν και δική τους παραγωγή για όλα τα περισσότερα είδη που πουλάνε, αλλά και αρκετά είδη προϊόντων που συχνά γίνονται συνώνυμα με τη μάρκα-εταιρεία τους), βλέπε στον τομέα του εμπορίου (Εμπορικά πολύκεντρα), τις συγκοινωνίες, εκδόσεις, τον Τύπο, εκπαίδευση και υγεία, επιχειρήσεις εστίασης, τουρισμού, σπορ και ψυχαγωγίας , ασφαλιστικές εταιρείες, φαρμακευτικές εταιρείες, βλέπε πληροφορική και ψηφιακή τεχνολογία (Microsoft, Google, Facebook, Apple, Samsung, Sony, Nokia, Deutsche Telekom, Vivendi , Vodafone κλπ) διαστημική κλπ, στη γεωργία, την κτηνοτροφία – σε αυτούς τους τομείς και σε ακόμα περισσότερους έχουν εισβάλει και κυριαρχούν ή τείνουν προς την κυριαρχία μεγάλοι επιχειρηματικοί όμιλοι στις περισσότερες χώρες του πλανήτη. Συνεργάζονται με τα αστικά κράτη «τους» και το αποτέλεσμα που προκύπτει μέσα από τους διακρατικούς ενδοϊμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς αλλά και μέσα από τις συνεννοήσεις που κάνουν μεταξύ τους- είναι αυτό που καθορίζει τους «νόμους της αγοράς» και όχι γενικά ο –τάχα- ελεύθερος ανταγωνισμός ή «οι νόμοι της προσφοράς και της ζήτησης».

Μόνο στην Ελλάδα, λίγα χρόνια πριν, 2000 επιχειρήσεις (το 1% του συνόλου των επιχειρήσεων) απασχολούσαν περίπου το 10% της εργατικής τάξης και είχε τζίρο όσο το 1/3 του ελληνικού ΑΕΠ. Με πιο πρόσφατα στοιχεία (INE-ΓΣΕΕ 2017) πάνω από 500 εργαζόμενους έχουν μόνο 214 επιχειρήσεις (0,09% των επιχειρήσεων που απασχολούν έστω έναν εργαζόμενο), ενώ το 26% των εργαζομένων δουλεύει σε επιχειρήσεις με πάνω από 250 εργαζομένους, που αποτελούν μόνο το 0,03% του συνόλου των επιχειρήσεων (254 επιχειρήσεις στις 793.946).¹ Δηλαδή η συγκεντροποίηση της παραγωγής και της εργατικής τάξης έχει προχωρήσει σε τρομακτικό βαθμό ακόμα και σε έναν μεσαίο καπιταλισμό, όπως της Ελλάδας. «Σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, η βιομηχανία στην Ελλάδα συμμετέχει στη συνολική οικονομία σε παρόμοιο βαθμό με οικονομίες όπως της Γαλλίας, της Βρετανίας, ακόμα και των ΗΠΑ.»²

Τα μονοπώλια σήμερα έχουν πάρει τη μορφή των πολυεθνικών εταιρειών που ενισχύονται από το κράτη «τους» για να επεκταθούν και να μονοπωλήσουν την αγορά σε όσο γίνεται περισσότερες χώρες. Στον καπιταλισμό του «ελεύθερου ανταγωνισμού», λίγα χρόνια πριν, το παγκόσμιο εμπόριο και οι επενδύσεις ελέγχονταν σχεδόν αποκλειστικά από περίπου 63.000 πολυεθνικές με περίπου 690.000 θυγατρικές τους επιχειρήσεις. Οι 100 μεγαλύτερες, πλην μιας, είχαν τη βάση τους σε ΗΠΑ, Ευρώπη, Ιαπωνία. Απασχολούσαν 6 εκατομμύρια υπαλλήλους σε ολόκληρο τον κόσμο, είχαν κεφάλαια ύψους 2 τρισ. δολάρια και οι πωλήσεις τους έφταναν τα 2 τρισ. δολάρια. Η παραγωγή των 200 σημαντικότερων επιχειρήσεων πλησίαζε το 1/3 του παγκόσμιου ΑΕΠ. 450 τρισεκατομμυριούχοι είχαν πλούτο μεγαλύτερο από το 56% του παγκόσμιου πληθυσμού!³

Το ελβετικό Ομοσπονδιακό Ινστιτούτο Τεχνολογίας, δημοσιοποίησε μια ανάλυση για τις σχέσεις μεταξύ 43.000

πολυεθνικών εταιρειών. Προέκυψαν **1.318 αλληλοσυνδεόμενες ιδιοκτησίες**: Καθεμιά από αυτές τις 1.318 εταιρείες έχει δεσμούς με δύο ή τρεις άλλες επιχειρήσεις και κατά μέσο όρο αυτές συνδέονται με 20 ακόμη. Αν και αντιπροσωπεύουν το 20% των παγκόσμιων λειτουργικών εξόδων, αντιπροσωπεύουν ένα επιπλέον 60% των παγκόσμιων εσόδων. Έτσι λοιπόν, με περεταίρω ανάλυση προκύπτει ότι στην κορυφή της «πυραμίδας» βρίσκονται μόλις 147 εταιρείες που συνδέονται ακόμη πιο στενά μεταξύ τους.^{4,5} Κάποιες μεγάλες πολυεθνικές διαθέτουν περισσότερο χρήμα από το ΑΕΠ των περισσότερων χωρών του πλανήτη.⁶ Οι 450 τρισεκατομμυριούχοι του 2004 έγιναν 8 σήμερα. Μόνο οκτώ άνθρωποι κατέχουν τόσο πλούτο όσο ο μισός πληθυσμός της γης ⁷.

Στην Ελλάδα μπορούμε να αναφέρουμε για παράδειγμα α) το καρτέλ των εφοπλιστών, ενός κλειστού λόμπι 300 οικογενειών που κάνει παγκόσμιο πρωταθλητισμό, επιβάλλει 60 φοροαπαλλαγές στο κράτος, ενίοτε και τη βούλησή του στην ΕΕ.² β) το καρτέλ των τραπεζών: οι 4 μεγάλες συστημικές τράπεζες -Εθνική, Alpha, Πειραιώς, Eurobank- με τη βοήθεια του ελληνικού κράτους «διασώθηκαν» με δεκάδες δισεκατομμύρια ευρώ ξεζουμίζοντας την ελληνική εργατική τάξη, απορρόφησαν τις μικρότερες ανταγωνίστριες τράπεζες και καθορίζουν πλήρως το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδας με συνεννόηση- συντονισμό μεταξύ τους.γ) Λίγα χρόνια πριν θυμόμαστε το σκάνδαλο με το καρτέλ γάλατος δ) Άλλοι καπιταλιστές μοιράζουν μεταξύ τους την εμβέλεια δράσης και κερδών, όπως οι κατασκευαστικές εταιρείες τους δρόμους και τα διόδια (πχ Περιστερής, Μπόμπολας) ενώ ή 5-6 βαρόνοι των ΜΜΕ μοιράζουν μεταξύ τους κανάλια κι εφημερίδες κ.ά.

▪ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Κατά τον Λένιν, οι τραπεζικές δραστηριότητες συγκεντρώνονται

σε ελάχιστα μονοπωλιακά ιδρύματα, που διαθέτουν σχεδόν όλο το χρήμα της κοινωνίας: των καπιταλιστών και μικρονοικοκυραίων, υπαλλήλων και ανώτερου τμήματος εργατών. Ο σύγχρονος ρόλος των τραπεζών είναι να διαθέτουν αυτό το χρήμα στην υπηρεσία των καπιταλιστών, βγάζοντας και κέρδη από αυτή την ιστορία. Πχ η Deutsche Bank, η μεγαλύτερη ομάδα των τραπεζών στην Γερμανία, συμμετέχει κι επηρεάζει περισσότερο ή λιγότερο 87 ακόμα τράπεζες, μεταξύ των οποίων μια Αυστριακή και δυο Ρώσικες. Είναι φανερό ότι μια τέτοια τράπεζα δεν είναι απλός μεσολαβητής, αλλά ερχόμενη σε συμφωνίες με μια χούφτα ακόμα τράπεζες λίγο μικρότερες από αυτήν στη Γερμανία για χρηματιστικές πράξεις όπως κρατικά δάνεια, έχει μετατραπεί σε μονοπωλητή. Οι στενοί δεσμοί μεταξύ τραπεζιτών φέρνουν πιο κοντά και τους βιομήχανους που στηρίζονται/ευνοούνται από αυτές τις τράπεζες. Έτσι οι τράπεζες δυναμώνουν την τάση συγκέντρωσης κεφαλαίου και δημιουργίας μονοπωλίων και συγχωνεύονται με αυτά τα μονοπώλια. Ενισχύεται όλο και περισσότερο η κατοχή μετοχών από τα ίδια πρόσωπα, κοινά διευθυντικά-διοικητικά στελέχη σε τράπεζες κι επιχειρήσεις, αλλά και κοινά πρόσωπα σε επιχειρήσεις και κυβερνήσεις.

Έτσι αυξάνει κατακόρυφα ο ρόλος των τραπεζιτών στην εθνική οικονομία και φτάνουμε στη συγχώνευση τραπεζικού και βιομηχανικού κεφαλαίου, δηλαδή στο χρηματιστικό κεφάλαιο (που περιέγραψε ο Μπουχάριν στο «Ιμπεριαλισμός και Παγκόσμια Οικονομία», το 1915), αλλά και στη συγχώνευση κεφαλαίου και κράτους. Χρηματιστικό κεφάλαιο είναι η κυρίαρχη μορφή κεφαλαίου, το κεφάλαιο που βρίσκεται στη διάθεση των τραπεζών και χρησιμοποιείται από τους καπιταλιστές.

Είναι σαφές σήμερα το πόσο έχει εξελιχθεί ο ρόλος των τραπεζών και η πρωτοκαθεδρία τους στην παγκόσμια οικονομία. Συνεχίζουν να διαθέτουν σχεδόν όλο το χρήμα της κοινωνίας, στην υπηρεσία των καπιταλιστών, βγάζοντας υπερκέρδη από αυτή την ιστορία. Σήμερα οι 10 μεγαλύτερες τράπεζες σήμερα διαχειρίζονται το 50% της παγκόσμιας περιουσίας.⁶

Ιδιαίτερα μετά το 1973 ο χρηματοπιστωτικός τομέας διογκώθηκε ακόμα περισσότερο σε μια προσπάθεια να βγει από την τότε κρίση. Έτσι στις ΗΠΑ η αναλογία των επενδύσεων που κατευθύνονταν στο χρηματοπιστωτικό τομέα σε σύγκριση με την παραγωγή αυξήθηκε από 12% στα μέσα της δεκαετίας του 1970, σε 25% τη δεκαετία του 1990. Στη Βρετανία, ο χρηματοπιστωτικός τομέας αυξήθηκε από 7% του ΑΕΠ το 1975 σε 25% περίπου το 2000. Το ποσοστό των κερδών που αποκόμιζαν οι χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις σε σχέση με τα κέρδη των υπόλοιπων επιχειρήσεων, αυξήθηκε από 6% περίπου στη δεκαετία του '50 και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '60 σε 26% το 2001. Η παγκόσμια αποτίμηση των χρηματιστικών περιουσιακών στοιχείων (assets) ισούταν με το 316% του παγκόσμιου ΑΕΠ το 2005, σε σύγκριση με μόλις 109% το 1980.²

Η Αγγλία, η μεγαλύτερη αποικιοκρατική δύναμη του πλανήτη, είχε τεράστια επιτυχία στο τραπεζικό σύστημα χάρη στις αποικίες της, διαθέτοντας 2.279 υποκαταστήματα στο εξωτερικό την εποχή του Λένιν. Μέχρι πρόσφατα μόνο η Ελλάδα είχε 3.500 τραπεζικά υποκαταστήματα στο εξωτερικό.

Το χρηματιστικό κεφάλαιο λοιπόν είναι απείρως πιο ισχυρό σήμερα, όπως και η συγχώνευση βιομηχανικού και τραπεζικού κεφαλαίου και η αλληλοδιαπλοκή επιχειρηματιών-τραπεζιτών-επιχειρηματιών, όπως αποκαλύπτεται συχνά-πυκνά σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες, από την Ελλάδα μέχρι την ΗΠΑ κι από τη Ρωσία μέχρι τη Γερμανία. Στην παγκόσμια υπερδύναμη ΗΠΑ, πετρελαιάδες και μεγαλοκαπιταλιστές γίνονται από υπουργοί μέχρι Πλανητάρχες (Μπους, Τραμπ), αλλά και σε άλλες χώρες άνθρωποι των επιχειρήσεων και των τραπεζών αναλαμβάνουν κρίσιμα κυβερνητικά πόστα και διαπρέπουν (από τον Στουρνάρα και τον Παπαδήμο μέχρι τον Σπίρτζη, τον εφοπλιστή Σταθάκη και τον Τσακαλώτο της BlackRock).

Με στοιχεία των αρχών της προηγούμενης δεκαετίας, η Ντόιτσε Μπανκ στη Γερμανία κατείχε το 10% ή και περισσότερο από τις μετοχές 70 εταιρειών: το 28% της μεγαλύτερης γερμανικής εταιρείας, της Ντέμλερ Μπενζ. Το 10% της μεγαλύτερης αντασφαλιστικής εταιρείας της Ευρώπης, της Μιούνιχ Ράι. Το 25% της μεγαλύτερης αλυσίδας πολυκαταστημάτων στην Ευρώπη, της Κάρλσταντ. Το 30% της μεγαλύτερης γερμανικής κατασκευαστικής εταιρείας, της Φίλιπ Χίλτσμαν... ³

Στην προαναφερθείσα μελέτη του Ελβετικού Ινστιτούτου οι περισσότερες εταιρείες που βρίσκονται στη κορυφή των κυρίαρχων καπιταλιστών του πλανήτη είναι χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ενώ στις 20 πρώτες βρίσκονται η Barclays Bank, η JPMorgan Chase&Co, η UBS AG, η AXA και οι όμιλοι Goldman Sachs και Vanguard. ^{4,5}

▪ ΕΞΑΓΩΓΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Για τον Λένιν, η εξαγωγή κεφαλαίου βοηθά στη δημιουργία του διεθνούς δικτύου της εξάρτησης από το χρηματιστικό κεφάλαιο. Σύμφωνα με τον ίδιο, στον ιμπεριαλισμό παίζει κυρίαρχο ρόλο η εξαγωγή κεφαλαίου και όχι η εξαγωγή εμπορευμάτων. Η αυξημένη κερδοφορία οδηγεί στο «περρίσσευμα» του κεφαλαίου που ξεπερνά τα σύνορα και αναζητεί τις μέγιστες ευκαιρίες κέρδους σε όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη. Το περίσσευμα κεφαλαίου δεν θα χρησιμοποιηθεί ποτέ για άνοδο βιοτικού επιπέδου μαζών (όρος για αύξηση κερδών καπιταλιστών-σμού) μα για το περαιτέρω ανέβασμα κερδών με εξαγωγή κεφαλαίου σε πιο καθυστερημένες χώρες: εκεί το κέρδος είναι μεγάλο, διότι οι αγορές είναι πιο παρθένες, τα κεφάλαια λίγα κι ο ανταγωνισμός μικρότερος, υπάρχουν φτηνές τιμές, χαμηλός εργατικός μισθός, φτηνές πρώτες ύλες... Το 1914 τα κεφάλαια που βρίσκονταν «τοποθετημένα» στο εξωτερικό σε δις φράγκα ήταν: Αγγλία 75-100 δις, Γαλλία 60 δις, Γερμανία 44 δις φράγκα. Άθροισμα περίπου 200 δις φράγκα. Το –παρασιτικό- εισόδημα από αυτά τα κεφάλαια υπολογιζόταν σε

8-10 δις τον χρόνο τουλάχιστον. Το 1893 το βρετανικό κεφάλαιο που ήταν τοποθετημένο στο εξωτερικό αποτελούσε το 15% του συνολικού πλούτου του ΗΒ. Το 1915 το κεφάλαιο αυτό αυξήθηκε σχεδόν 2,5 φορές. 90-100 εκ. στερλίνες λίρες τον χρόνο είναι το εισόδημα των εισοδηματιών (σΑΛ «επενδυτών») από το επενδυμένο κεφάλαιο, που ξεπερνά 5 φορές το εισόδημα από το εξωτερικό εμπόριο στην πιο «εμπορική» χώρα του κόσμου. Λένιν: «Να η ουσία του ιμπεριαλισμού και του ιμπεριαλιστικού παρασιτισμού!» Από το 1865 ως το 1898 το εθνικό εισόδημα της αναπτυγμένης Ευρώπης είχε διπλασιαστεί 2 φορές ενώ το εισόδημα από το εξωτερικό 9 φορές.

Στις μέρες μας: Οι διεθνείς άμεσες ξένες επενδύσεις-FDI (κεφάλαια δηλαδή που δεν πάνε για βραχυπρόθεσμη κερδοσκοπία στο χρηματιστήριο αλλά σε παραγωγικές επενδύσεις, εργοστάσια κ.λπ, ένα μικρό ποσοστό μόνο των συνολικών ξένων επενδύσεων) αυξήθηκαν πραγματικά δραματικά από 209 δις. δολάρια στα 1990 σε 1,118 τρις. δολάρια στα 2000.³

Το 2016: Οι Συνολικές εισροές μόνο των άμεσων ξένων επενδύσεων (όχι δηλαδή όλων των εισροών κεφαλαίου) το 2016 έφτασε στα 1,75 τρις δολάρια. Οι εισροές στην Αφρική έπεσαν στα 59 δις \$, στη Λ.Αμερική+Καραϊβική στα 142 δις \$, ενώ οι εισροές Α.Ξ.Επ. στις αναπτυγμένες χώρες ανήλθε στο 59% του συνόλου. Οι εισροές στους G20 ξεπέρασαν το 1 τρις για πρώτη φορά στην ιστορία. Η συνολική εξαγωγή κεφαλαίου μόνο για Α.Ξ.Επ. των πολυεθνικών των κρατών έφτασε τα 1,452 τρις δολάρια.⁸

Το 1893 το βρετανικό κεφάλαιο που ήταν τοποθετημένο στο εξωτερικό αποτελούσε το 15% του συνολικού πλούτου του ΗΒ. Σήμερα η Αγγλία έχει επενδυμένο στο εξωτερικό κεφάλαιο μόνο για άμεσες ξένες επενδύσεις (FDI) ίσο με το 65% του ΑΕΠ της. Ενός ΑΕΠ που έχει καλπάσει σήμερα στα 2,7 τρις σήμερα. Αντίστοιχα ποσοστά FDI προς ΑΕΠ: Στις ΗΠΑ, το 29%, Στη

Γερμανία, το 54%, Στην Ελλάδα το 19% του ΑΕΠ.^{9,10,11}

Αυτά τα γιγάντια νούμερα σημαίνουν ακόμα μεγαλύτερα εισοδήματα για τους «επενδυτές τους», και μεγαλύτερα κέρδη για τους «εισοδηματίες» απ' ότι την εποχή του Λένιν... Έτσι εξηγείται ότι οι 8 τρισεκατομμυριούχοι που κατέχουν πλούτο όσο ο μισός γήινος πληθυσμός, ή ότι εταιρείες έχουν κέρδη μεγαλύτερα από τα ΑΕΠ των περισσότερων κρατών.

Ακόμα κι η Ελλάδα μόνο «ψωροκώστεινα» δεν είναι: εξαγεί κεφάλαια –και εισάγει κέρδη, ακριβώς όπως συμβαίνει σε όλες τις ανεπτυγμένες οικονομίες. Όπως προκύπτει από τη μελέτη του IOBE, η Ελλάδα κατέχει υψηλή θέση στην παγκόσμια κατάταξη εκροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (ΞΑΕ). Το μεγαλύτερο μέρος των εκροών ΞΑΕ της Ελλάδας κατευθύνεται κυρίως προς τις χώρες της Βαλκανικής (Ρουμανία, Βουλγαρία, Αλβανία, Δημοκρατία της Μακεδονίας, Σερβία, Μαυροβούνιο), αλλά και στις αγορές της Β. Αφρικής (πχ. Αίγυπτος) και των ΗΠΑ. Η Ελλάδα, έχοντας την πιο αναπτυγμένη οικονομία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και όντας η μόνη χώρα της περιοχής που είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2007, απέκτησε προβάδισμα έναντι αφενός όλων των άλλων χωρών των Βαλκανίων και αφετέρου έναντι των εταίρων της στην ΕΕ. Ένα σημαντικό μέρος των προϊόντων που εισάγονται και καταναλώνονται στην Ελλάδα, έχουν παραχθεί πιθανότατα από ελληνικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό.²

▪ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΑ, ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ, ΠΑΡΑΣΙΤΙΣΜΟΣ

Στον «Ιμπεριαλισμό» του Λένιν, η μεταφορά του κέντρου βάρους στην οικονομία από τον ελεύθερο ανταγωνισμό στα μονοπώλια γεννά και μια μετατόπιση από την εμπορική δραστηριότητα στην οργανωτικοκερδοσκοπική. Δημιουργείται μια τεράστια συσσώρευση κεφαλαίου στα χέρια λίγων χωρών, που φτάνει στα 100-150 δις φράγκα σε χρεόγραφα (χρέος άλλων χωρών από δάνεια). Απο δω προκύπτει η ενίσχυση της παρασιτικής τάξης των εισοδηματιών, που ξεκομμένα από τη συμμετοχή σε επιχειρήσεις, τεμπέληδες στο επάγγελμα, πλουτίζουν με κόψιμο «κουπονιών». Τα κρατικά δάνεια

παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη/ισχυροποίηση της χρηματιστικής ολιγαρχίας. Στη Γαλλία, οι 4 μεγάλες τράπεζες ασκούν απόλυτο μονοπώλιο στην έκδοση χρεογράφων. Το γερμανικό περιοδικό «Η Τράπεζα» έγραφε «δεν υπάρχει στο εσωτερικό ούτε μια κερδοσκοπική επιχείρηση που να δίνει ούτε κατά προσέγγιση τόσο μεγάλο κέρδος όσο η μεσιτεία για την έκδοση εξωτερικών δανείων». Όταν υπάρχει στασιμότητα στην αύξηση του πληθυσμού, της βιομηχανίας, του εμπορίου και των μεταφορών, μπορεί «η χώρα» να πλουτίζει από την τοκογλυφία. Έκδοση σε παγκόσμιο επίπεδο χρεογράφων (δανείων):

1871-80 → 76,1,

1881-90 → 64,5,

1891-1900 → 100,4,

1900-1910 → 197,8 (σε δισεκατομμύρια φράγκα) .

Η αύξηση των χρεογράφων αποτελεί δείκτη ανάπτυξης του χρηματιστικού κεφαλαίου. Άλλοι οικονομολόγοι υπολόγιζαν αυτό το ποσό σε 600 δις, με βασικούς δανειστες τις Αγγλία, ΗΠΑ, Γαλλία και Γερμανία (479 στα 600, 80% των χρεογράφων). Αγγλία και Γαλλία όχι τυχαία είναι οι πιο πλούσιες σε αποικίες χώρες. Σχεδόν όλος ο υπόλοιπος κόσμος παίζει τον ρόλο του οφειλέτη σε αυτές. Η εξαγωγή κεφαλαίου δυναμώνει ακόμα περισσότερο αυτό το χάσμα και το εισόδημα των «εισοδηματιών-επενδυτών».

Η μετατόπιση από την εμπορική δραστηριότητα στην κερδοσκοπική και την τοκογλυφική-δανειστική δραστηριότητα **ήταν τις τελευταίες δεκαετίες** πιο εξόφθαλμη από ποτέ. «Στα 1971 το 90% των διεθνών κινήσεων του χρηματικού κεφαλαίου είχαν σχέση με την πραγματική οικονομία – εμπόριο ή μακροπρόθεσμες επενδύσεις – και το 10% ήταν κερδοσκοπικό. Στη δεκαετία του 1990 τα πράγματα έχουν αντιστραφεί, στα 1995 περίπου το 95% ήταν

κερδοσκοπικό κεφάλαιο, με ημερήσιες μετακινήσεις που υπερβαίνουν τα συνολικά συναλλαγματικά αποθέματα των επτά ισχυρότερων βιομηχανικών χωρών, πάνω από ένα τρισεκατομμύριο δολάρια την ημέρα...»³

Από το 1992 μέχρι το 1999 οι “χρηματιστικές υπηρεσίες” συνεισέφεραν πάνω από το 50% των κερδών της General Motors», ενώ τα κέρδη της General Electric (της μεγαλύτερης βιομηχανικής εταιρίας των ΗΠΑ) προέρχονταν κατά 40% από χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες.² Η διεθνής καπιταλιστική κρίση που ξέσπασε το 2008, η μεγαλύτερη κρίση μετά το 1929, ξέσπασε με αφορμή την φούσκα που γέννησε η κερδοσκοπία στα ακίνητα στις ΗΠΑ.

Ο ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ και τα ΧΡΕΗ συνεχίζουν να αποτελούν μοχλό για το ξεζούμισμα χωρών από τον τρίτο κόσμο μέχρι τις αναπτυγμένες χώρες (βλέπε επιδομές του ΔΝΤ σε μια σειρά χώρες μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα). Το παγκόσμιο χρέος, δείκτης ανάπτυξης του χρηματιστικού κεφαλαίου, από 197,8 δισεκατομμύρια φράγκα το 1910, σήμερα είναι 247 τρις δολάρια, υπερτριπλάσιο του παγκόσμιου ΑΕΠ, πηγή πλούτου για τις δανείστριες χώρες (δηλαδή τις άρχουσες τάξεις τους).¹²

Και σήμερα λίγες χώρες (δηλαδή τα τραπεζικά τους συστήματα) είναι δανείστριες, οι πιο ισχυρές, (με πρώτες τις ΗΠΑ) και σήμερα η πλειοψηφία των χωρών παίζει τον ρόλο του οφειλέτη σε αυτές. Οι δυτικοί καπιταλιστές αντέδρασαν στο κλίμα κρίσης και αστάθειας στα τέλη της δεκαετίας του 1970 με τη νεοφιλελεύθερη πολιτική, που περιελάμβανε μεταξύ άλλων τη διείσδυση σε ξένες αγορές, που μέχρι τότε προστατεύονταν από δασμούς, με τα μέτρα φιλελευθεροποίησης του παγκόσμιου εμπορίου και της ελεύθερης κίνησης του χρηματιστικού κεφαλαίου. Με αυτόν τον τρόπο βρέθηκαν καταχρεωμένες οι πιο αδύναμες καπιταλιστικές χώρες

ενώ δόθηκε η ευκαιρία σε τράπεζες και χρηματιστηριακό κεφάλαιο να πραγματοποιήσουν υπερκέρδη. Στα 1990 το συνολικό χρέος των αναπτυσσομένων χωρών έφτασε το 1,4 τρισ. δολάρια. Στα 1997 έφτασε τα 2,7 τρισ. δολάρια.³

Πριν το ξέσπασμα της τραπεζικής κρίσης του 2007, η διόγκωση και η κερδοφορία του χρηματοπιστωτικού τομέα διοχετεύτηκε στον δανεισμό, που έπαιξαν έναν τεράστιο ρόλο στην τόνωση της ζήτησης και την παράκαμψη των συνεπειών της ύφεσης μετά το 1973, (ενώ παράλληλα το μερίδιο των μισθών στην οικονομία συρρικνώνονταν), σε όλες τις μεγάλες χώρες. Έτσι πχ τα χρέη των νοικοκυριών στις ΗΠΑ ήταν 127% των συνολικών εισοδημάτων τους το 2006 σε σύγκριση με μόλις 36% το 1952, περίπου 60% προς το τέλος της δεκαετίας του '60 και 100% που ήταν το 2000. Όμως το παιχνίδι του δανεισμού και της κερδοσκοπίας, μόνο σε ένα μικρό μέρος του αφορούσε τα καταναλωτικά δάνεια και τις πιστωτικές κάρτες. Η επέκταση του φτηνού δανεισμού κατευθυνόταν πρώτα και κύρια στους πλούσιους. Οι καπιταλιστές δανειζόταν φτηνά και αγόραζαν π.χ. μετοχές μιας εταιρίας στο χρηματιστήριο. Αυτή η αυξημένη «ζήτηση» των μετοχών, οδηγούσε σε αύξηση της τιμής τους. Έτσι η «περιουσία» (οι μετοχές) που είχε ένας καπιταλιστής πια στα χέρια του είχε μια πολύ μεγαλύτερη συνολική αξία από το παρελθόν. Βάζοντας υποθήκη αυτήν την αυξημένη «περιουσία» του μπορούσε να πάρει κι άλλα φτηνά δάνεια από τις τράπεζες και να ξαναγοράσει καινούριες μετοχές, να ξανανέβει η ζήτηση μετοχών και συνεπώς η τιμή τους -και αυτό το γαϊτανάκι να συνεχίζεται και να γιγαντώνεται. Ένα μικρό μόνο μέρος των φτηνών δανεικών κατευθύνθηκε στην «πραγματική οικονομία», ιδιαίτερα σε εξαγωγή κεφαλαίων και επενδύσεων στις χώρες του πρώην «τρίτου κόσμου» που είχαν μείνει έξω από την μεταπολεμική ανάπτυξη αλλά που τις τελευταίες δεκαετίες άρχισαν να αναπτύσσονται βιομηχανικά με όλο και μεγαλύτερους ρυθμούς. Κάπως έτσι το δημόσιο χρέος των χωρών του πάλαι ποτέ ανεπτυγμένου καπιταλισμού έχει φτάσει σε υψηλά επίπεδα κατά μέσο όρο και το ποσοστό αυτό συνεχίζει να

αυξάνει. Η κύρια πηγή που τροφοδοτεί αυτά τα χρέη είναι το βουνό των ιδιωτικών χρεών, τα οποία είναι διπλάσια και τριπλάσια από ό,τι τα κρατικά χρέη.²

Τα χρέη των αμερικάνικων νοικοκυριών ανέρχονται σήμερα στο τρομακτικό ποσό των 7,4 τρισ. δολαρίων, περίπου διπλάσια των αρχών της δεκαετίας του 1990, και 35(!) φορές πάνω από τη δεκαετία του 1960 (τότε «χρυσά χρόνια» για την παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία). Αντίστοιχη είναι η επιδείνωση του χρέους των αμερικανικών επιχειρήσεων. Το χρέος αυτό αυξανόταν κατά 7% ετησίως προ του 1980. Από την χρονιά αυτή αυξάνεται κατά 12% και από το 1985 κατά 15%. Το δημόσιο χρέος της Ιαπωνίας έφτασε στο 135% του ΑΕΠ το 2001, ενώ υπολογίζεται ότι στα μέσα της δεκαετίας θα φθάσει στο 165%. Χρέος απίστευτο για χώρα που είναι η δεύτερη οικονομική δύναμη του πλανήτη, απειλώντας κυριολεκτικά να τη σπρώξει στην κατάρρευση! Στην οικονομική κρίση στην Ασία το 1997, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο επέβαλε στις ασιατικές χώρες που τις χτύπησε η κρίση δρακόντεια προγράμματα, που είχαν σαν αποτέλεσμα να διασωθούν όχι οι ίδιες, αλλά οι δυτικές τράπεζες και οι κερδοσκόποι που είχαν επενδύσει σε αυτές με υψηλούς τόκους (τα δάνειά τους τα έβγαλαν διπλά και τριπλά). Επέβαλε άγρια προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων, που είχαν σαν αποτέλεσμα μια σειρά από επιχειρήσεις αυτών των χωρών να περάσουν στον έλεγχο δυτικών τραπεζών και εταιρειών.³

Η τραπεζική κρίση του 2008 οδήγησε στις κυβερνήσεις (και στην ελληνική) να δώσουν δισεκατομμύρια (ή και τρις, πχ στην περίπτωση των ΗΠΑ) στις μεγάλες τράπεζές τους για να τις σώσουν κι έκτοτε τις «έσωσαν» πολλές φορές ακόμα, με αποτέλεσμα την εκτίναξη των δημόσιων χρεών τους.²

• ΜΟΙΡΑΣΜΑ ΚΟΣΜΟΥ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΕΝΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Αναφέρει για παράδειγμα ο Λένιν ότι το 1912 υπήρχε μια μεγάλη εταιρεία ηλεκτρισμού στη Γερμανία, η AEG (στενή συνεργασία με Ζίμενς από 1908) , που συμμετείχε σε άλλα 10 κράτη, συνδυασμένη επιχείρηση – ο αριθμός μόνο των βιομηχανικών εταιρειών της είναι 16- παράγει από καλώδια και μονωτήρες μέχρι αυτοκίνητα και αεροπλάνα. Στις ΗΠΑ υπήρχε ένας αντίστοιχος γίγαντας, η General Electric. Άλλες εντελώς ανεξάρτητες από αυτές εταιρείες ηλεκτρισμού δεν υπήρχαν στη γη. Έτσι το 1907 υπογράφεται ανάμεσα στο αμερικανικό και το γερμανικό τραπεζικό συμφωνία για το μοίρασμα του κόσμου. Η δεύτερη παίρνει ΗΠΑ και Καναδά, η πρώτη ευρωπαϊκές χώρες αρκετές. Φυσικά αυτό το μοίρασμα δεν αποκλείει ξαναμοίρασμα αν αλλάξει ο συσχετισμός δυνάμεων, λόγω ανισομετρίας ανάπτυξης, πολέμων, χρεοκοπιών κλπ.

Άλλο παράδειγμα η βιομηχανία πετρελαίου: παγκόσμια πετρελαιογορά κυρίως ανάμεσα σε δυο χρηματιστικές ομάδες, των Ροκφέλερ και των Ρότσιλντ-Νόμπελ. Ο Λένιν περιγράφει το πώς κινήθηκαν τα δυο τραπεζικά και οι εν δυνάμει εχθροί τους, δηλαδή το ολλανδοαγγλικό τραπεζικό Shell και το γερμανικό κεφάλαιο που διεκδικούσε τα ρουμάνικα πετρέλαια. Τελικά το γερμανικό κεφάλαιο κατέληξε ότι δεν μπορούσε να τα καταφέρει χωρίς τα πετρέλαια των Ροκφέλερ. Άλλα παραδείγματα καρτέλ δίνονται στην εμπορική ναυτιλία, τους σιδηρόδρομους, τον τσίγκο, τις εκρηκτικές ύλες κλπ. Το 1897 υπήρχαν περίπου 40 διεθνή καρτέλ στα οποία συμμετείχε η Γερμανία- το 1910 σε 100.

Τα διεθνή καρτέλ πέρα από έκφραση διεθνοποίησης του κεφαλαίου, αποκαλύπτουν για ποιο ακριβώς πράγμα γίνεται η πάλη μεταξύ των μονοπωλίων και των κρατών τους- για τη μοιρασιά του κόσμου, πέρα από ωραία λόγια περί πατριωτισμού και εθνικής κυριαρχίας, εξηγούσε ο Λένιν. Το αν οι συσχετισμοί αλλάζουν με οικονομικούς όρους ή με πόλεμο είναι δευτερεύον. Σημασία έχει ότι πραγματοποιείται το μοίρασμα κόσμου οικονομικά από καπιταλιστές και στη βάση αυτή πραγματοποιείται το εδαφικό

μοίρασμα του κόσμου ανάμεσα στις πολιτικές ενώσεις, τα κράτη, μέσα σε μια συνεχή διαπάλη για τον «οικονομικό χώρο», τη διατήρηση, την επέκταση, την αναδιάταξη ισχύος.

Μεταξύ 1876-1914 οι αποικίες για τις 6 μεγάλες δυνάμεις αυξήθηκαν πάνω από 50%. Το χρηματιστικό κεφάλαιο με τους «νόμους της αγοράς» μπορεί να υποτάξει και τα πιο ανεξάρτητα κράτη, αλλά ακόμα καλύτερο ξεζούμισμα γίνεται όταν οι χώρες χάνουν πολιτική ανεξαρτησία. Η κατοχή αποικιών παρέχει την απόλυτη εγγύηση στο μονοπώλιο, ότι δεν θα κερδίσει ο ανταγωνιστής (εκτός κι αν η αποικία καθιέρωνε με νόμο το κρατικό μονοπώλιο, οπότε θα έπανε να είναι αποικία). Σημασία δεν έχουν μόνο οι πηγές πρώτων υλών αλλά και οι πιθανές πηγές-από δω βγαίνει η τάση για διεύρυνση οικονομικού εδάφους και για έδαφος γενικά. Οι Άγγλοι προσπαθούν να κυριαρχήσουν στην παραγωγή βαμβακιού στην αποικία τους την Αίγυπτο, οι Ρώσοι στην αποικία τους το Τουρκεστάν (μια μεγάλη περιοχή που καλύπτει εδάφη της σημερινής Ρωσίας, Σιβηρίας, Μογγολίας, Κίνας, Καζακστάν, Τουρκμενιστάν, Ουζμπεκιστάν, Τατζικιστάν, Κιργιστάν και Αφγανιστάν). Η ανάγκη του ιμπεριαλισμού για εξαγωγή κεφαλαίου σπρώχνει στη δημιουργία αποικιών.

Και σήμερα μονοπώλια κυριαρχούν σε διεθνές επίπεδο και μοιράζουν τη γη μεταξύ τους, όπως η Shell κι η Exxon Mobil στην ενέργεια, η Coca Cola στα αναψυκτικά, η Adidas κι η Nike στα αθλητικά, η Vodaphone και η Wind στις επικοινωνίες, η Nokia και η Samsung την κινητή τηλεφωνία και την ψηφιακή τεχνολογία, οι μεγάλες αυτοκινητοβιομηχανίες που εξαγοράζουν συνεχώς τις μικρότερες κλπ. Αυτά τα συμφέροντα εξυπηρετούν τα κράτη και οι γεωστρατηγικές συγκρούσεις, αλλά και οι πόλεμοι.

Ο σημερινός κόσμος εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από «εθνικούς» καπιταλισμούς που ανταγωνίζονται ο ένας τον άλλο για να στηρίξουν τα δικά τους μονοπώλια και πολυεθνικές στον

διεθνή ανταγωνισμό. «Εταιρείες γιγάντιες όπως η IBM, η Boeing, ή οι διάφορες εταιρείες χάλυβα χρειάζονται τα κρατικά συμβόλαια για να αναπτυχθούν ή για να διατηρήσουν το μέγεθός τους. Ο Κόκκαλης στην Ελλάδα δεν θα είχε μια από τις μεγαλύτερες πολυεθνικές εταιρείες στην Ευρώπη (Intracom), χωρίς τα γιγάντια κρατικά συμβόλαια που πήρε από το ελληνικό δημόσιο...» Το κρατικό χρήμα που πήρε ο Κόκκαλης για την περίοδο 1998-2001 αντιπροσώπευε λίγο πολύ το 65-70% του τζίρου των εταιρειών του. «Αν μάλιστα, υπολογίσει κανείς ότι η πλειονότητα των διαγωνισμών άλλων μικρότερων φορέων του Δημοσίου κατακυρωνόταν σε εταιρείες του κ. Κόκκαλη, προκύπτει ότι δημιουργήθηκε ένα ιδιωτικό μονοπώλιο στις... κρατικές δουλειές» (με άλλα λόγια έχουμε τη συγχώνευση ιδιωτικού και κρατικού μονοπωλίου που αναφέρει κι ο Λένιν στον «Ιμπεριαλισμό» του.) ...Ο πόλεμος στον Κόλπο σήμαινε ότι οι αμερικανικές επιχειρήσεις θα συνεχίσουν να ελέγχουν τα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής παρά και ενάντια στους ανταγωνιστές τους («φίλους» και εχθρούς). Χάρης στη στρατιωτική και διπλωματική δύναμη των ΗΠΑ επιβλήθηκαν και επιβάλλονται ποσοτώσεις στις εξαγωγές ιαπωνικών προϊόντων στις ΗΠΑ. Ο Thomas Friedman, δημοσιογράφος που έχει στενές σχέσεις με το State Department των ΗΠΑ, συνόψισε με τον καλύτερο τρόπο αυτό το γεγονός (New York Times, 28 Μάρτη 1998): «Το αόρατο χέρι της αγοράς δεν θα λειτουργούσε ποτέ χωρίς την «κρυμμένη» σιδερένια γροθιά. Τα McDonald's δεν θα μπορούσαν να ανθίσουν χωρίς την McDonnell Douglas (εταιρεία παραγωγής στρατιωτικών αεροπλάνων)... Στις ΗΠΑ, «τουλάχιστον είκοσι επιχειρήσεις του Fortune 100 (που είναι και οι μεγαλύτερες στον κόσμο) το 1993 δεν θα είχαν επιβιώσει χωρίς κυβερνητική στήριξη» –που έδωσαν δισ. δολάρια για να περισώσουν τους καπιταλιστές που οι «δυνάμεις της αγοράς» έτειναν να τους οδηγήσουν σε χρεοκοπία. ...Παρά τα ξετσίπωτα ψέματα των νεοφιλελεύθερων, το νεοφιλελεύθερο κράτος απεδείχθη περισσότερο «σπάταλο» απ' ότι της εποχής της μικτής οικονομίας. Ενώ για τις ΗΠΑ, και για την περίοδο 1960-67, οι συνολικές κρατικές δαπάνες ως ποσοστό επί τοις εκατό του ΑΕΠ ήταν 28,3%, το 1990-1996 έφτασαν το 35%. Για την Ιαπωνία τα

αντίστοιχα νούμερα εκτινάχτηκαν από 18,7% στα 33,5%. Για την ΕΕ από 33,9% στα 42%. Ήταν η αμερικανική Κεντρική Τράπεζα (Fed) που παρενέβη στην κρίση του 1998 (την κρίση που ξεκίνησε από τις χώρες της Ανατολικής Ασίας) ρίχνοντας εκατοντάδες δισεκατομμύρια δολάρια στην αμερικανική οικονομία, διασώζοντας Επιχειρήσεις. Η General Motors έλαβε μεταξύ 1990-1994 111 δισ. δολάρια σε κυβερνητικές επιδοτήσεις τεχνολογικών βελτιώσεων, ενώ η IBM 58 δισ. δολάρια. «Είναι ακριβώς αυτή η λειτουργία του κράτους που επέτρεψε στην Ιαπωνία, παρά τη σχεδόν συνεχή οικονομική ύφεση για δέκα χρόνια, και παρά το γκρέμισμα του ΝΙΚΕΙ από τις 37.000 μονάδες μέχρι και κάτω από τις 10.000 μονάδες, να μη βυθιστεί σε βαθιά κρίση του είδους του 1930».³

Το ελληνικό κράτος επιδότησε τους καπιταλιστές με τρεις τρόπους. Ο πρώτος ήταν οι ολοένα και περισσότερες φοροαπαλλαγές του επιχειρήσεων με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τους εφοπλιστές και την μηδενική φορολογία που απολάμβαναν. Ο δεύτερος ήταν με επιδοτήσεις μέσω των διάφορων «αναπτυξιακών νόμων» και με χαριστικές ιδιωτικοποιήσεις. Ο τρίτος ήταν η άμεση ενίσχυση του κεφαλαίου μέσω κυρίως των δημοσίων έργων (με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τα φαραωνικά έργα της Ολυμπιάδας) και συνεπώς η άμεση μεταφορά πλούτου από τον προϋπολογισμό σε εταιρίες του κατασκευαστικού κλάδου (κατασκευαστικές εταιρίες, χαλυβουργίες, τσιμεντοβιομηχανίες κλπ), έπειτα με τα δισεκατομμύρια που δόθηκαν στις τράπεζες και τους δανειστές, τη λεηλασία των ταμείων και της δημόσιας περιουσίας και την εσωτερική υποτίμηση μέσω των μνημονίων.²

Η ιεραρχία των κρατών στον παγκόσμιο ανταγωνισμό, με τις ισχυρότερες να κερδίζουν από τις φτωχότερες, έστω και χωρίς αποικίες σήμερα, εκπροσωπεί την ιεραρχία (και προστατεύει τα συμφέροντα) των δικών τους πολυεθνικών. «Η Βρετανική εφημερίδα «Γκάρντιαν» δημοσιεύει έκθεση της μεγάλης φιλανθρωπικής

οργάνωσης «Όξφαμ», σύμφωνα με την οποία η Ε.Ε. και οι ΗΠΑ κερδίζουν δισεκατομμύρια δολάρια εις βάρος των φτωχών χωρών, διακηρύσσοντας το ελεύθερο εμπόριο, αλλά προστατεύοντας τις δικές τους αγορές. [...] Υποστηρίζουν την απελευθέρωση των φτωχών αγορών, αλλά διατηρούν υψηλούς δασμούς στις εισαγωγές από τις ίδιες χώρες [...] Η «Όξφαμ» κατατάσσει την Ε.Ε. πρώτη στον πίνακα των χωρών που υιοθετούν προστατευτικά μέτρα και ακολουθούν οι ΗΠΑ, ο Καναδάς και η Ιαπωνία. Επιβάλλουν τους πιο υψηλούς δασμούς σε βιομηχανικά προϊόντα μεγάλης σημασίας για τα φτωχά κράτη, τα γεωργικά και τα υφαντουργικά. Αυτό κοστίζει στις φτωχές χώρες 100 δισ. Δολάρια το χρόνο, διπλάσιο ποσό από τη βοήθεια που εισπράττουν. Στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου υπάρχουν 142 χώρες-μέλη, όμως μόλις 21 χώρες έχουν την πραγματική δύναμη να χαράζουν την πολιτική του – κατά κύριο λόγο οι ΗΠΑ, η Ε.Ε., ο Καναδάς και η Ιαπωνία. Η επιβολή αυτής της πολιτικής δεν γίνεται μόνον χάρις στην οικονομική δύναμη αυτών των χωρών, αλλά με τη διπλωματική και στρατιωτική τους ισχύ.»³

Γι αυτό σπεύδουν (και φροντίζουν να υποχρεώνουν) σε δανεισμό των χωρών που έχουν ανάγκη (ΔΝΤ σε πάνω από 30 χώρες, Ελλάδα, έρχεται -και πάλι- η σειρά της Τουρκίας κλπ).

• Γενικά για τον ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟ

Τα έργα του Λένιν και του Μπουχάριν προσπάθησαν να εξηγήσουν το πώς ο πόλεμος είχε τις ρίζες του σε βαθιές οικονομικές αλλαγές, που οδηγούσαν στον ενδοϊμπεριαλιστικό ανταγωνισμό μεταξύ κρατών και επιχειρήσεων με στόχο τη μέγιστη κερδοφορία, άρα στην πάλη για την κυριαρχία στον πλανήτη και στους πολέμους. Ότι ο ιμπεριαλισμός δεν αποτελούσε κάποια «πολιτική επιλογή» κάποιων κυβερνήσεων που μπορεί να αλλάξει με κάποιες

άλλες κυβερνήσεις, αλλά κατά βάση οικονομικό φαινόμενο. Κι οι δυο ισχυρίζονταν ότι ο πόλεμος είναι μια ιμπεριαλιστική σύγκρουση στην οποία όλες οι πλευρές προσπαθούν να αρπάξουν περισσότερα εδάφη και να επεκτείνουν την ισχύ και την επιρροή τους, ή τουλάχιστον να βάλουν χέρι σε περιοχές που προηγουμένως δεν είχαν λόγο. Ότι ο πόλεμος θα υπάρχει όσο υπάρχει καπιταλισμός, και ότι η μόνη αποτελεσματική αντιπολεμική δράση είναι η επαναστατική. Για τους «κλασικούς» μας ήταν καθαρό ότι ο ιμπεριαλισμός δεν παραμερίζει το ρόλο των εθνικών κρατών, αλλά αντίθετα κάνει περισσότερο παρά ποτέ αναγκαίο τον παρεμβατισμό του (ιμπεριαλιστικού) κράτους.

Από τότε μέχρι σήμερα επιβεβαιώθηκε ξανά και ξανά ότι ο ιμπεριαλισμός δεν είναι απλά μια πολιτική, αλλά ενσωματωμένος στο οικοδόμημα του ανεπτυγμένου καπιταλισμού, καθώς ο οικονομικός ανταγωνισμός μεταξύ κρατών, δηλαδή εθνικών αρχουσών τάξεων, οδηγεί στον γεωπολιτικό ανταγωνισμό και τις στρατιωτικές επεμβάσεις.¹³

Παρά την αλληλοδιείσδυση και αλληλεξάρτηση των ευρωπαϊκών οικονομιών κατά τις τελευταίες δεκαετίες οι άρχουσες τάξεις εξακολουθούν να έχουν σαν βάση το εθνικό τους κράτος. Η Fiat εξακολουθεί να έχει έδρα την Ιταλία, η Volkswagen τη Γερμανία, η Renault τη Γαλλία, και τα κράτη υπερασπίζονται πάνω από όλα τα συμφέροντα των δικών «τους» πολυεθνικών γιγάντων.²

Σήμερα ο ρόλος του κράτους σαν εργαλείο αλλά και οργανωτή της αστικής τάξης είναι καθαρός. Από τα τρισεκατομμύρια που μπουκώσανε τις τράπεζες για να τις σώσουν (ξανά και ξανά) φορτώνοντας τον λογαριασμό στις εργάτριες/εργάτες. Από τα προγράμματα λιτότητας για να τονωθεί η καπιταλιστική οικονομία. Από τις φοροαπαλλαγές και τις επιδοτήσεις για να τονώσουν την επιχειρηματικότητα των δικών τους καπιταλιστών φορτώνοντας με χρέη τους λαούς τους. Από τις πολεμικές

επεμβάσεις που εξαπολύουν-στηρίζουν οι ΗΠΑ κι άλλες δυνάμεις. Παράλληλα υπάρχουν και νέες συνεργασίες των ιμπεριαλιστικών μπλοκ για να εξυπηρετήσουν τις δικές τους πολυεθνικές-μονοπώλια, όπως η TTIP (ΗΠΑ-ΕΕ και σία) ή Οργάνωση Συνεργασίας της Σανγκάης (Κίνα-Ρωσία και σία).

Το ελληνικό κράτος όταν στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας έγιναν δυο μεγάλα ναυάγια τάνκερ με τεράστιες οικολογικές καταστροφές λόγω της ανυπαρξίας διπλού πυθμένα στα δεξαμενόπλοια αυτά, ήταν η ελληνική κυβέρνηση, διαθέτοντας την ισχυρότερη ναυτιλία στην Ε.Ε., που υπεράσπισε τους εφοπλιστές και επέβαλε την παράταση της προθεσμίας απόσυρσης των μονοπύθμενων τάνκερ μέχρι να μπορέσουν οι έλληνες εφοπλιστές να ανανεώσουν τον στόλο τους. Καμία «ευρωπαϊκή» ηγεσία για παράδειγμα δεν μπορεί να πείσει την ιταλική άρχουσα τάξη να συνταχθεί πίσω από μια πολιτική που κλείνει την Fiat και επιδοτεί την Volkswagen ή το αντίστροφο. Ή την γαλλική άρχουσα τάξη -και ειδικά τους γάλλους τραπεζίτες- να δεχτούν την απορρόφηση για παράδειγμα της BNP Paribas από την Deutsche Bank ή το αντίστροφο. Αυτός είναι ο λόγος που κυριαρχούν φυγόκεντρες τάσεις στην ΕΕ, αυτός είναι ο λόγος που η Γερμανία δεν φροντίζει το «κοινό καλό της ΕΕ» αλλά το δικό της.²

Σήμερα η νεοφιλελεύθερη προπαγάνδα περί «ελευθερίας αγορών και συνόρων» καταρρέει ακόμα πιο γρήγορα από το Brexit, την κρίση στις σχέσεις ΕΕ-Ιταλίας, τις δασμολογικές κόντρες Ιαπωνίας-ΗΠΑ, Κίνας-ΗΠΑ, Μεξικό-ΗΠΑ κλπ.

Για τον Λένιν: «Ο ιμπεριαλισμός είναι ο καπιταλισμός στο στάδιο εκείνο της ανάπτυξης, στο οποίο έχει διαμορφωθεί η κυριαρχία των μονοπωλίων και του χρηματιστικού κεφαλαίου, έχει αποκτήσει εξαιρετική σημασία η εξαγωγή κεφαλαίου, έχει αρχίσει

το μοίρασμα του κόσμου από τα διεθνή τραστ και έχει τελειώσει το μοίρασμα όλων των εδαφών της γης από τις μεγαλύτερες καπιταλιστικές χώρες». Ο τερματισμός του μοιράσματος αναγκάζει στην πάλη για το ξαναμοίρασμα των εδαφών (σε οικονομικό-πολιτικό-γεωγραφικό επίπεδο). Το ουσιαστικό είναι ο ανταγωνισμός των μεγάλων δυνάμεων που τείνουν προς την ηγεμονία στο άρπαγμα των εδαφών για τον εαυτό τους αλλά κυρίως για να υποσκάψουν την ηγεμονία του αντιπάλου. Παρόλο που η τάση αυτή των μονοπωλίων δείχνει να «καταργεί πλευρές του ελεύθερου ανταγωνισμού» και να ευνοεί τις συνεννοήσεις επιχειρηματικών κολοσσών για το μοίρασμα του κόσμου, είναι αδύνατο να μιλήσουμε για μια οριστική παγκόσμια συνεννόηση, που θα οδηγούσε πχ σε σταμάτημα των πολέμων: ο ανταγωνισμός συνεχίζει να είναι κυρίαρχος μεταξύ γιγάντιων καπιταλιστικών ομίλων, μονοπωλίων, τραστ κλπ. Η έμφαση του Λένιν στην ανάπτυξη του καπιταλισμού με κέντρο το εθνικό-αστικό κράτος τον οδηγεί στη θεωρία της ιμπεριαλιστικής αλυσίδας, του ασταμάτητου ενδοϊμπεριαλιστικού ανταγωνισμού, της απόρριψης της θεωρίας του υπερίμπεριαλισμού. Αντί για τις τάσεις μιας αναπτυσσόμενης αυτοκρατορίας, έχουμε ανταγωνιζόμενες αυτοκρατορίες/ «μερικούς» ιμπεριαλισμούς που καθοδηγούνται από τους ίδιους πόθους της πολιτικής επέκτασης και του οικονομικού οφέλους. Εδώ ο Λένιν βρίσκεται σε σφοδρή αντιπαράθεση με τον Καρλ Κάουτσκι⁹, που ισχυριζόταν ότι η ανθρωπότητα βαδίζει στην κατεύθυνση του «υπερίμπεριαλισμού», που μπορεί να οδηγήσει στην παγκόσμια ειρήνη. Για τον Λένιν (συναντώντας τον Τρότσκι), ο παγκόσμιος καπιταλισμός διέπεται από τον νόμο της ανισόμερης και συνδυασμένης ανάπτυξης, που οδηγεί σε μια μόνιμη και μεταλασσόμενη ανισορροπία των ανταγωνιζόμενων κεφαλαίων κι εθνικών-αστικών κρατών, και σε μόνιμους ενδοϊμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς. Εμφανίζονται νέες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις. Πχ πριν 50 χρόνια η Γερμανία μηδενικό σε σχέση με Αγγλία και η Ιαπωνία σε σχέση με Ρωσία, όμως τελικά τις φτάνουν και τις ξεπερνάνε. Δεν υπάρχει μια στατική σχέση και ιεραρχία ανάμεσα στις μεγάλες και μικρότερες καπιταλιστικές-ιμπεριαλιστικές δυνάμεις.

Και σήμερα υπάρχει ο νόμος της ανισόμερης ανάπτυξης που γεννά συνέχεια νέες ισχυρές καπιταλιστικές δυνάμεις, ή μειώνει τη συγκριτική ισχύ άλλων δυνάμεων. Η προστασία του ιμπεριαλισμού και των μονοπωλίων του κάθε στρατοπέδου ήταν το νόημα του Ψυχρού Πολέμου κι οι εξοπλιστικοί ανταγωνισμοί μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Από τη δεκαετία του '70, η εμπορική θέση των ΗΠΑ στην παγκόσμια αγορά εξασθένησε (προς όφελος των χωρών της Ευρώπης και της Ιαπωνίας), σε συνθήκες, ακριβώς, φιλελευθεροποίησης του διεθνούς εμπορίου.¹³

«Το 1950, το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν των ΗΠΑ ήταν τετραπλάσιο από το ΑΕΠ της Δυτικής Γερμανίας και δεκαπενταπλάσιο από το ΑΕΠ της Ιαπωνίας... Η δεκαετία του 1990 αρχίζει από ένα πολύ διαφορετικό σημείο [...] Το 1970, οι 64 από τις 100 μεγαλύτερες βιομηχανικές επιχειρήσεις του κόσμου βρισκόταν στις ΗΠΑ, 26 στην Ευρώπη και μόνο 8 στην Ιαπωνία. Το 1988, μόνο 42 από τις 100 μεγαλύτερες επιχειρήσεις βρίσκονται στις ΗΠΑ, 33 στην Ευρώπη και 15 στην Ιαπωνία».³ Η παντοδυναμία των ΗΠΑ δεν εμπόδισε την Κίνα να γίνει δεύτερη οικονομία του πλανήτη, την Ιαπωνία τρίτη και τη Γερμανία τέταρτη.

Το 1969, οι Ηνωμένες Πολιτείες αντιπροσώπευαν το 36 τοις εκατό του παγκόσμιου εισοδήματος, σύμφωνα με την Παγκόσμια Οικονομική Μελέτη του ΔΝΤ. Το μερίδιο της Αμερικής είχε πέσει στο 31 τοις εκατό μέχρι το 2000. Έπειτα άρχισε να πέφτει κατακόρυφα. Ως το 2010, οι ΗΠΑ αντιπροσώπευαν μόνο το 23,1% του παγκόσμιου εισοδήματος. Σε μια δεκαετία χάσανε 7% του παγκόσμιου μεριδίου.»¹⁴

Σήμερα οι ΗΠΑ παραμένουν η μόνη διεθνής υπερδύναμη. Αλλά σήμερα αντιμετωπίζουν έναν πιθανό παγκόσμιο ανταγωνιστή, την Κίνα, και πληθώρα τοπικών ανταγωνιστών με βασικότερο τη Ρωσία. Ρωσία και η Κίνα έχουν δημιουργήσει συνασπισμό για την

αντιμετώπιση της παρουσίας των ΗΠΑ στην Κεντρική Ασία. Και οι 3 γίγαντες αναζητούν τρόπους για να ενισχύσουν την πολιτική και οικονομική τους επιρροή και να αποδυναμώσουν εκείνη των ανταγωνιστών τους. Κίνα και Ρωσία μετράνε πολιτικές και στρατιωτικές επιτυχίες (πχ Ουζμπεκιστάν, Γεωργία, Ουκρανία, Συρία). Οι ΗΠΑ, μέσα από τη σχετική εξασθένησή τους, αντιμετωπίζουν και την μερική ανεξαρτητοποίηση της στρατηγικής παραδοσιακών συμμάχων τους (Τουρκία, Ισραήλ, Σαουδική Αραβία), την «αυθάδεια» του Ιράν, τις διαμάχες με την ΕΕ, την υποχρέωσή τους να λάβουν προστατευτικά μέτρα κλπ.¹⁴

Στον ενδοϊμπεριαλιστικό ανταγωνισμό κάποια κράτη βρίσκονται βρίσκονται στην κορυφή, κάποια στη μέση και κάποια κράτη στον πάτο. Αλλά αυτές οι ιεραρχίες, επιχειρηματολογούν οι Λένιν και Μπουχάριν, δεν είναι ποτέ μόνιμες. Ο νόμος της ανισόμετρης και συνδυασμένης ανάπτυξης, διαρκώς ανατρέπει την διακρατική ιεραρχία. Παλιές δυνάμεις εξασθενούν, νέες καπιταλιστικές δυνάμεις αναδύονται, κι έρχονται σε σύγκρουση καθώς αποπειρώνται να φέρουν το σύστημα στα μέτρα της αστικής τους τάξης.

Και σήμερα όλα τα στοιχεία επιβεβαιώνουν ξανά και ξανά ότι δεν πρόκειται να δούμε κανέναν ειρηνικό υπεριοιμπεριαλισμό. Για τον ίδιο λόγο είναι λάθος όσες θεωρίες αποδίδουν δυνάμεις παντοκράτορα στις ΗΠΑ ή στις «αγορές και τις πολυεθνικές» και κάνουν λόγο για ένα άλλο σύστημα που υπερβαίνει τα όρια του «έθνους-κράτους», όπως «Αυτοκρατορία» (όπως οι Νέγκρι και Χαρντ), αμερικάνικος υπεριοιμπεριαλισμός (Καναδοί Μαρξιστές Σαμ Γκίντιν και Λέο Πάνιτς), η «παγκοσμιοποίηση»-κυριαρχία των πολυεθνικών και όχι των κρατών κλπ. Για τον ίδιο λόγο είναι λάθος και η μονόπαντη καταγγελία του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού. Ή είναι λάθος η υποστήριξη άλλων ιμπεριαλισμών (πχ Ρωσίας-Κίνας) ως μικρότερο κακό ή ως ...ρεαλιστικό αντίβαρο στον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό. Για τον ίδιο λόγο ακόμα και αμερικανοί αστοί αναλυτές δηλώνουν δημόσια τους φόβους τους ότι σε λίγα χρόνια η Κίνα θα είναι η μεγαλύτερη οικονομία στον πλανήτη. Στόχος όλων των πιο πάνω ενδοϊμπεριαλιστικών

αντιπαραθέσεων και συγκρούσεων είναι πάντα οι νέες αγορές, τα ενεργειακά αποθέματα, οι ενεργειακοί δρόμοι, οι νέες θάλασσες για να εγκατασταθούν τα πολυεθνικά γεωτρύπανα, οι ευκαιρίες για τις κατασκευαστικές, καινούρια εξοπλιστικά συμβόλαια, η στέρηση πρώτων υλών από τους ανταγωνιστές, η πάλη για εδραίωση κι επέκταση της κυριαρχίας στον πλανήτη, όπως την εποχή του Λένιν. Τα μονοπώλια καθορίζουν την αγορά εξωθώντας στο περιθώριο τους μικρότερους ανταγωνιστές, αλλά αυτό δεν καταργεί ούτε τους ανταγωνισμούς μεταξύ τους ούτε την εξάρτησή τους από τα αστικά κράτη. Δεν βρισκόμαστε μπροστά σε μια άμεση απειλή παγκοσμίου πολέμου, αλλά με βάση την ανάλυση του Λένιν, οδεύουμε προς τα κει.

«Ο αντίκτυπος της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης στην ισορροπία δυνάμεων μεταξύ των ισχυρών δυνάμεων του πλανήτη οξύνει τους ανταγωνισμούς στο σύστημα καθώς κάθε κράτος επιδιώκει πολιτικές προς όφελος της δικής του άρχουσας τάξης και προσπαθεί να φορτώσει στους ανταγωνιστές του το τίμημα της συνεχιζόμενης ύφεσης»¹⁴, κι όλοι μαζί ενάντια στην εργατική τάξη.

Η οικονομική κρίση του 2008 και η αναμονή για μια νέα υποτροπή της βραχυμεσοπρόθεσμα αποτελούν σημάδια εξάντλησης των παρθένων αγορών και της υπερσυσώρευσης κεφαλαίων που δεν βρίσκουν παραγωγική διέξοδο. Οι δασμολογικές κόντρες αλλά και η αυταρχική κατηφόρα και η άνοδος της ακροδεξιάς με αστική στήριξη σε διεθνές επίπεδο αποτελούν ανησυχητικά σημάδια. Η εξοπλιστική κούρσα και οι «μικρότερες» επεμβάσεις μπορεί να προετοιμάζουν γενικότερες συγκρούσεις, όπως έγινε και πριν το 1914. Ακόμα και χωρίς παγκόσμιο πόλεμο, έχουμε ήδη τις συνεχείς επεμβάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων στη Μέση Ανατολή και την Αφρική μετά το 2001 που έχουν διαλύσει χώρες κι έχουν δολοφονήσει και σακατέψει εκατοντάδες εκατομμύρια κόσμου, και την διαρκή προσπάθεια επέμβασης στα εσωτερικά των χωρών της

Λ.Αμερικής, ακόμα και με προσπάθειες πραξικοπημάτων. Τα πιο ισχυρά κράτη προς το παρόν επεμβαίνουν στρατιωτικά σε πιο αδύναμες χώρες, ή έστω απειλούν ότι θα επέμβουν. Αυτά είναι συμπτώματα του «παλιού καλού» ιμπεριαλισμού που επιβεβαιώνουν ότι ο πόλεμος είναι σύμφυτος με τον καπιταλισμό, ότι το σύστημα δεν μπορεί να γίνει ποτέ ειρηνικό «από μόνο του», εκτός κι αν ανατραπεί.

Συνεπώς, η θεωρία του Λένιν και του Μπουχάριν παραμένει βασικός μπούσουλας για να κατανοήσουμε ένα παγκόσμιο σύστημα που, όσο και αν ενοποιείται ανισόμετρα, παραμένει διαιρεμένο σε μια δυναμική ιεραρχία εθνικών καπιταλιστικών μπλοκ που εκπροσωπούνται από καπιταλιστικά κράτη, ανταγωνιζόμενα για κυριαρχία μεταξύ τους και σε βάρος υποδεέστερων και καταπιεσμένων κρατών.¹⁴

Εντέλει, ο καπιταλισμός κι ο ιμπεριαλισμός ουδέποτε θα καταργηθεί «από μόνος του», μέσω των οικονομικών του αντιφάσεων και μόνο. Μπορεί μόνο να ανατραπεί από το παγκόσμιο προλεταριάτο, για να αντικατασταθεί από την παγκόσμια κομμουνιστική κοινωνία. Τη δεκαετία του 1930 η παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία πράγματι υπέστη σοκ κι έφτασε στα πρόθυρα της κατάρρευσης. «Όμως η αποτυχία της εργατικής επανάστασης, βοηθώντας του σταλινισμού, η ανθρωποθυσία εκατομμυρίων στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ...έδωσαν τη δυνατότητα στον καπιταλισμό να ανακάμψει και τη μεταπολεμική περίοδο να γνωρίσει τα «χρυσά χρόνια» του. Γι' αυτό ακριβώς δεν υπάρχει ένα «έσχατο στάδιό» του. Το πραγματικά «έσχατο στάδιο» του καπιταλισμού θα προέλθει από τη δράση των επαναστατικών δυνάμεων, θα είναι το αποτέλεσμα της εργατικής επανάστασης.»³

Συνεπώς «οι σοσιαλιστές δεν θα πρέπει να διαλέξουν πλευρά σε

ιμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς. Μόνο να σταθούν αλληλέγγυα στις λαϊκές εξεγέρσεις των εργαζόμενων μαζών. Ο αγώνας τους είναι κομμάτι του δικού μας αγώνα ενάντια στο καπιταλιστικό σύστημα που γεννά τον ανταγωνισμό των κρατών και τον πόλεμο. Και να παλέψουμε για την διεθνή αντικαπιταλιστική ανατροπή, για την παγκόσμια σοσιαλιστική επανάσταση».¹⁴

Στην ανάλυση του ενδοϊμπεριαλιστικού ανταγωνισμού που υιοθετεί ο Λένιν, υπάρχουν και μικρότερες δυνάμεις που ψάχνουν στηρίγματα και «εξαρτώνται» οικονομικά από άλλες χώρες. Μια τέτοια χώρα ήταν η Ρωσία, μια μισοφεουδαρχική χώρα που χρωστούσε τεράστια δάνεια σε αγγλικές, γαλλικές, γερμανικές τράπεζες και πολύ καθυστερημένο καπιταλισμό που εξαρτιόταν από τις ξένες επενδύσεις. Για τον Λένιν αντιμετωπιζόταν ξεκάθαρα ως ιμπεριαλιστική δύναμη, που προσπαθούσε, στον βαθμό που μπορούσε, να κυριαρχήσει στην περιοχή του Τουρκεστάν (Κεντρο-Ανατολική Ασία). Μια μεσαία καπιταλιστική δύναμη, πιο αδύναμη στην ιμπεριαλιστική ιεραρχία από τις ΗΠΑ ή την Αγγλία, κι όμως κατά τον Λένιν αποικιοκρατική δύναμη. Αυτή η ανάλυση με έμφαση στο έθνος-κράτος ως βάση του ανταγωνισμού και του ιμπεριαλισμού κατευθύνει τον Λένιν να επιλέξει τον επαναστατικό δρόμο στην επανάσταση του 1917 (όπου συναντάει τη Διαρκή Επανάσταση του Τρότσκι) και να απορρίψει την συμμαχία του προλεταριάτου με τους αστούς, τον οδηγεί στο να γράψει το καλύτερό του ίσως έργο, το «Κράτος κι Επανάσταση», μέσα στη φωτιά της Επανάστασης, όπου διατυπώνει την περίφημη φράση ότι για να νικήσει η εργατική τάξη, το εθνικό-αστικό κράτος πρέπει να γκρεμιστεί συθέμελα μέχρι «να μην μείνει πέτρα πάνω στην πέτρα». Αυτή η στάση είναι που τον καθιερώνει ως αδιαφιλονίκητο ηγέτη των Μπολσεβίκων και της Επανάστασης, ενώ τον γλιτώνει από περιπέτειες και λάθος αναλύσεις (και πολιτικές επιλογές) στις οποίες υπέπεσαν σύγχρονοί του και μεταγενέστεροι μαρξιστές.

Γι αυτό είναι λάθος σήμερα και η άποψη ότι Ελλάδα δεν είναι ιμπεριαλιστική δύναμη αλλά «εξαρτημένη χώρα», ότι δεν υπηρετεί δικά της συμφέροντα όπως μπορεί, ότι πρέπει για την αριστερά να μπαίνει σαν αίτημα η «εθνική απελευθέρωση» και έπειτα σε επόμενο στάδιο ο σοσιαλισμός. Γι αυτό και σήμερα κάνει λάθος η Αριστερά (ευρωκομμουνιστική ή σταλινική-«εθνικοανεξαρτησιακή») που «συμβουλεύει» τους καπιταλιστές να επενδύουν τα κεφάλαια στην ντόπια βιομηχανία αντί να «εξάγονται» στο εξωτερικό, ότι δεν συμφέρει με λίγα λόγια τον εθνικό καπιταλισμό να είναι ιμπεριαλιστικός, ότι χρειάζεται «παραγωγική ανασυγκρότηση». Ο Λένιν αυτές τις θεωρίες τις χαρακτήριζε μικροαστικές, δειλές για να συγκρουστούν με τον καπιταλισμό κι απαντούσε επί της ουσίας ότι ο καπιταλισμός ξέρει ο ίδιος καλύτερα πώς να μεγιστοποιεί τα κέρδη του. Κι ότι σκοπός είναι να τον ανατρέψουμε, όχι (ουτοπικά) να τον γυρίσουμε σε μια υποτιθέμενη «παλιά καλή εποχή» του «ελεύθερου ανταγωνισμού-υγιούς καπιταλισμού».

Αν δεν παλέψουμε ενάντια στα αφεντικά της «πατρίδας» -τους τραπεζίτες, τους εφοπλιστές, τις 2000 μεγαλύτερες επιχειρήσεις που αναφερθήκαμε πριν- τότε ούτε αντι-ιμπεριαλιστική πολιτική μπορούμε να κάνουμε, ούτε να κερδίσουμε οφέλη για τους εργαζόμενους και τα φτωχότερα λαϊκά στρώματα, ούτε στην Ελλάδα ούτε σε καμιά άλλη χώρα.²

«Η εξαγωγή κεφαλαίου επιταχύνει την ανάπτυξη του καπιταλισμού σε όλο τον κόσμο αλλά παράλληλα δημιουργεί τη σύγχρονη βάση για την ιμπεριαλιστική καταπίεση κι εκμετάλλευση πλειοψηφίας εθνών και χωρών υπέρ μιας χούφτας πλούσιων κρατών. Τα υπόλοιπα κράτη ζητάνε δάνεια από τις χώρες-εξαγωγείς κεφαλαίου. Τα δάνεια δίνονται πάντα με ανταλλάγματα, πχ μια εμπορική συμφωνία, κατασκευή λιμανιού, παραγγελία όπλων κλπ. Ένας συνηθισμένος όρος της δανείστριας χώρας είναι ένα μέρος του δανείου να ξοδευτεί για αγορά προϊόντων από τη δανείστρια

χώρα, εξοπλισμούς, πλοία κλπ. Η εξαγωγή κεφαλαίου στο εξωτερικό γίνεται μέσο για την εξαγωγή εμπορευμάτων στο εξωτερικό.» (Λένιν)

Αυτή η φράση θα μπορούσε να γραφτεί αυτούσια 100 χρόνια μετά για την Ελλάδα των μνημονίων, όταν το ελληνικό κράτος δανειζόταν για να ξεχρεώνει, ενώ έκοβε μισθούς, συντάξεις, θέσεις εργασίας και κοινωνικό κράτος, ενώ αποκρατικοποιούσε όλη τη δημόσια περιούσια, κι αυτό εξακολουθεί να κάνει μέχρι σήμερα. Αλλά είναι σαν να γράφτηκε και για την Ελλάδα-νταβατζή στα Βαλκάνια, που με τις πλάτες των μεγάλων δυνάμεων επιβάλλει την αλλαγή ονόματος και τη δυνατότητα ελληνικής παρέμβασης στο Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Μακεδονίας, για χάρη του ελληνικού κεφαλαίου, που εξάγει κεφάλαια και προϊόντα στη γειτονική χώρα, (εξ)αγοράζει «μπιρ-παρά» επιχειρήσεις, κλείνει εμπορικές και κατασκευαστικές συμφωνίες (πχ η ΔΕΗ που πρόσφατα εξαγόρασε μεγάλη ενεργειακή εταιρεία της ΔτΜ). Άλλωστε στις μέχρι σήμερα μνημονιακές ιδιωτικοποιήσεις (πχ Cosco) συμπράττουν μαζί τους και μεγάλοι ντόπιοι καπιταλιστές και βγάζουν επίσης υπερκέρδη. Στα σχέδια για την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων επίσης βρίσκονται οι Λάτσηδες κι οι Βαρδινογιάννηδες.

Τα μνημόνια δεν αποτελούν «καταλήστευση της χώρας» αλλά για συνεργασία για την καταλήστευση της ντόπιας εργατικής τάξης. Η Ελλάδα υποβαθμίστηκε από τις μεγαλύτερες καπιταλιστικές δυνάμεις μετά το 2010 αλλά παρέμεινε στις ισχυρές καπιταλιστικές οικονομίες (από την 25-27^η θέση έπεσε στην 35^η σε σύνολο πάνω από 200 χώρες). Παρά την σχετική υποβάθμιση συνεχίζει να αποτελεί υπερδύναμη για τα δεδομένα των Βαλκανίων (η στρατιωτική αεροπορική δύναμη της Ελλάδας είναι μεγαλύτερη από ότι όλες οι άλλες χώρες των Βαλκανίων μαζί) και όχι μόνο. Η Ελλάδα δεν είναι απλώς πiónι και εξαρτημένη χώρα ή αποικία, αλλά υποϊμπεριαλισμός και ενδιάμεσος κρίκος στην

ιμπεριαλιστική αλυσίδα.

Αξιοποίησε τη θέση της στο ευρώ και την ΕΕ για να κερδοφορούν οι καπιταλιστές «της» και να επεκταθεί ο καπιταλισμός της στα Βαλκάνια³. Για να μπορέσουν οι τράπεζες και οι άλλες ελληνικές πολυεθνικές να διατηρήσουν τις αυτοκρατορίες των θυγατρικών τους διεθνώς, για να μπορέσουν οι εφοπλιστές να κάνουν τεράστιες παραγγελίες σε χώρες «φτηνών» νομισμάτων όπως η Κορέα και η Κίνα με αποτέλεσμα να έχουν σήμερα όχι μόνο τον μεγαλύτερο στόλο στον κόσμο αλλά και τον πιο καινούριο, για να μπορέσει ο ελληνικός καπιταλισμός να έχει ένα αβαντάζ στον ανταγωνισμό του με την Τουρκία, για να εξορμήσει το ελληνικό κεφάλαιο στα Βαλκάνια, στην Ανατολική Ευρώπη, την Αίγυπτο και να έχει σήμερα πολλές χιλιάδες επιχειρήσεις σε αυτές τις χώρες³. Στην Ελλάδα ανήκουν εκατοντάδες πολυεθνικές, (216 σύμφωνα με στοιχεία λίγων χρόνων πριν). Ο ελληνικός καπιταλισμός (το 0,166% του πληθυσμού του πλανήτη). Η Intralot, Titan, η Cosmote, η ΔΕΗ, η Vivartia (κατέχει τη ΔΕΛΤΑ, την CHIPITA, τα GOODY'S και τα FLOCAFE, τον ΜΠΑΡΜΠΑ ΣΤΑΘΗ και άλλες μικρότερες εταιρίες, ενώ πρόσφατα εξαγόρασε και τη ΜΕΒΓΑΛ), είναι τέτοια παραδείγματα. Κατέχει το 20% περίπου του παγκόσμιου στόλου. Βρίσκεται πολύ ψηλά στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια κατάταξη σε παραγωγή **Μαγνησίου, Αλουμινίου, Βωξίτη, Σμηκτιτών, Νικελίου**, ελιάς και λαδιού, κρόκου (saffran), αλλά και σε εξαγωγές σπαραγγιών, βαμβακιού, τυροκομικών προϊόντων και στις αφίξεις τουριστών.¹⁵

Τον ελληνικό υποϊμπεριαλισμό, την κυριαρχία του ίδιου, των πετρελαιάδων, των εφοπλιστών και των πολυεθνικών του στο Αιγαίο και στα Βαλκάνια εξυπηρετούν οι αερομαχίες, οι διεμβολισμοί πλοίων και οι διεκδικήσεις ακατοίκητων βράχων μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας και όχι η πάλη για την «πατρίδα». Τα πλοία των Λάτσηδων και των Βαρδινογιάννηδων στέλνει η

«πατρίδα» να προστατεύουν ελληνικές φρεγάτες από τους «Σομαλούς πειρατές», τις κατασκευαστικές του Μυτιληναίου και του Κοπελούζου εξυπηρετούν τα στρατεύματα που στέλνονται σε «ειρηνευτικές αποστολές στη Μέση Ανατολή, γι αυτό παραχωρείται η Σούδα , τα στρατόπεδα και τα λιμάνια στις δυνάμεις του ΝΑΤΟ για να βομβαρδίζουν αποτελεσματικότερα τους άλλους λαούς. Στόχος είναι η εξυπηρέτηση των δικών τους πετρελαιάδων, των δικών τους εφοπλιστών, κατασκευαστικών, σε συμμαχία πάντα με τις μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις και πολυεθνικά γεωτρύπανα. Εξού και τα ...βαφτίσια της ΔτΜ, ο διπλωματικός πόλεμος με τα «Σκόπια» και η πλύση εγκεφάλου. Για να προστατευθούν τα συμφέροντα των χιλιάδων Ελληνικών επιχειρήσεων, έπρεπε να εγκατασταθεί μόνιμα στρατός στο μακεδονικό κράτος, δήλωνε ξεδιάντροπα στις αρχές του 2000 κι ένας βουλευτής του ΠΑΣΟΚ (Αθανασιάδης, νομού Κοζάνης), την εποχή που υπήρχαν (και πάλι σχέδια) για αρπαγή έκτασης από τη γειτονική χώρα.¹⁶

Πολύ περισσότερο, αν θέλουμε να επικαλούμαστε τον Λένιν, δεν μπορούμε να υποχωρούμε στον στόχο: εργατική επανάσταση στο εσωτερικό μικρότερων ή μεγαλύτερων καπιταλιστών κι όχι αναζήτηση ενδιάμεσων σταδίων-δικαιολογία για ταξικές συνεργασίες παντός τύπου. Ο καπιταλισμός θα γκρεμιστεί από την παγκόσμια σοσιαλιστική εργατική επανάσταση, όμως αυτή θα ξεκινήσει από κάποια χώρα-χώρες «αδύναμους κρίκους». Και σε κάθε χώρα αυτόν τον στόχο πρέπει να έχουν οι επαναστάτες, απέναντι στη δική τους αστική τάξη. Ο Λένιν υποστήριξε τη σφοδρότερη εναντίωση στον ιμπεριαλισμό και πόλεμο, επιχειρηματολογώντας ότι οι σοσιαλιστές όχι μόνο θα έπρεπε να αρνηθούν να υποστηρίξουν τις δικές 'τους' άρχουσες τάξεις στον πόλεμο, αλλά ότι θα έπρεπε να καλούν ανοιχτά για την ήττα τους. Ο Λένιν στον «Ιμπεριαλισμό» τονίζει με άλλα λόγια το σύνθημα «στην ίδια μας τη χώρα είναι ο εχθρός», εξηγώντας ποιος είναι ο συνεπής, ο ειλικρινής αντι-ιμπεριαλισμός: «Ο Κάουτσκι μιλά για τον 'κακό ιμπεριαλισμό' γενικά αλλά όχι για

τον ιμπεριαλισμό της Γερμανίας, ενώ απευθύνεται στο γερμανικό ακροατήριο. Πχ δεν μιλά για τη γερμανική προσάρτηση (γαλλικής) Αλσατίας και Λωρραίνης. Αν πχ ο Ιάπωνας μιλήσει για κακή προσάρτηση Φιλιππίνων από ΗΠΑ, θα πιστέψει κανείς ότι το κάνει από έχθρα σε προσαρτήσεις ή επειδή θέλει να κατακτήσει ο ίδιος τα νησιά; Ο αγώνας του Ιάπωνα θα είναι τίμιος ενάντια στον ιμπεριαλισμό/προσαρτήσεις, μόνο αν ξεσηκωθεί ενάντια στην προσάρτηση της Κορέας από την Ιαπωνία και την ελευθερία αποχωρισμού της.»

Είναι χρήσιμες συμβουλές για τους εγχώριους εκπροσώπους της πατριωτικής- κατά δήλωσή τους αντι-ιμπεριαλιστικής- Αριστεράς (ΚΚΕ ΛΑΕ κλπ) που ζητάνε περισσότερη εθνική πυγμή από τον Τσίπρα απέναντι σε ΔτΜακεδονίας, Τουρκία. Στόχος μας πρέπει να είναι η ειρήνη και η συναδέλφωση με τις γειτονικές εργατικές τάξεις , ο πόλεμος ενάντια στη δική μας αστική τάξη, ο πόλεμος ενάντια στα δικά μας «εθνικά δίκαια», ενάντια στις διεκδικήσεις και την επέκταση του δικού «μας» υποϊμπεριαλισμού, να ξεσκεπάσουμε την εθνικιστική προπαγάνδα και να αποκαλύπτουμε την οικονομική (ιμπεριαλιστική) της ουσία. Το μπολσεβίκικο «ειρήνη στις καλύβες, πόλεμος στα παλάτια» μπορεί να γίνει σήμερα «ειρήνη στα Βαλκάνια, πόλεμος στα μνημόνια». Και τα καθήκοντά μας διεθνισμός-αντεθνικισμός, πηγαίνουν χέρι-χέρι με την αντιπαράθεση με την ρεφορμιστική (σοσιαλσοβινιστική, κατά Λένιν) αριστερά, που εκπροσωπούν το ΚΚΕ και η ΛΑΕ σήμερα.

1-

<https://www.news.gr/oikonomia/article/1323139/ti-tziro-kanoun-ke-posous-ergazomenous-echoun-i-ellinikes-epichirisis.html>

2- Δ.Γκορίτσας, κείμενα για την κρίση, γραμμένα μεταξύ 2010-12

<https://dimitrisgoritsas.wordpress.com/2012/07/14/%CE%BF%CE%B9>

[%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE - %CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7 - %CE%BA%CE%B1%CE%B9 - %CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%BC%CE%AE - %CF%84%CE%BF%CF%85 - %CE%BA%CE%B1%CF%80%CE%B9/](#)

3-Παγκοσμιοποίηση-Νεοφιλελευθερισμός-Οι εξελίξεις στην ΕΕ, Άγγελος Καλοδούκας, 2004, εκδόσεις Διεθνιστική Εργατική Αριστερά.

4 -

<https://www.newscientist.com/article/mg21228354-500-revealed-the-capitalist-network-that-runs-the-world/>

5 -

<https://www.forbes.com/sites/bruceupbin/2011/10/22/the-147-companies-that-control-everything/#720245b55105>

6 -

<https://foreignpolicy.com/2016/03/15/these-25-companies-are-more-powerful-than-many-countries-multinational-corporate-wealth-power/>

7-Ανακοίνωση της OXFAM το 2017

8-https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf

9 -

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_FDI_abroad

10 -

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%97%CE%BD%CF%89%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF_%CE%92%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%BF

11 -

[https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(nominal\)](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(nominal)), με τους αντίστοιχους υπολογισμούς

12-<https://analyst.gr/2018/07/11/sta-247-tris-to-pagkosmio-xreos/>

13 -

<https://isreview.org/issue/100/lenin-and-bukharin-imperialism>

14-<https://isreview.org/issue/100/asymmetric-world-order>

15 -

http://syntaxekpedeftikoi.blogspot.com/2011/12/blog-post_28.html

16 -

<http://www.efsyn.gr/arthro/i-epaggelia-tis-ygeionomikis-zonis>